

УДК 343. 132. (477)

Ростислав Олександрович КИСЛЮК,

курсант 4 курсу факультету №1 Харківського національного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник: Сергій Євгенійович Абламський,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу та
організації досудового слідства факультету №1 Харківського
національного університету внутрішніх справ

ПРОЦЕСУАЛЬНА САМОСТІЙНІСТЬ ТА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ СЛІДЧОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

З 20 листопада 2012 року в Україні почав діяти новий Кримінальний процесуальний кодекс, у результаті чого перед правниками, юристами і практиками постала необхідність в осмисленні його положень. Будучи курсантом факультету № 1 (слідства), на якому безпосереднього готують працівників для слідчих підрозділів Національної поліції, вважаю необхідним звернути увагу на процесуальну самостійність слідчого. Адже, вивчаючи наукову літературу, бачу, що вчені постійно зазначають про ґрунтовні зміни, які позначилися на самостійності та процесуальній незалежності слідчих. При цьому, досліджуючи різні аспекти даної проблематики, мало хто звертає увагу на тлумачення й відмінності у цих поняттях. Хоча обидві ці правові дефініції найчастіше зустрічаються поряд і є близькими за природою свого походження, але все ж таки мають різне смислове значення. Поняття процесуальної незалежності слідчих органів зародилося на початку 18 століття, але більше нагадувало автономність, аніж процесуальну незалежність. На той час слідчі органи іменувалися «майорськими комісіями», незалежність яких виражалася в повній відокремленості від державного адміністративного апарату. «Майорські комісії» створювалися відокремлено від системи державного управління і між ними не відбувалося взаємодії, що й означало їх незалежність (відокремленість). Причиною їх створення була необхідність боротьби з корупційними злочинами, у зв'язку з чим ці органи мали бути відокремленими й незалежними [1]. Що ж стосується поняття процесуальної самостійності як юридичного терміну, то його історія дуже

давня. В різні періоди воно видозмінювалось, але в своїй суті залишалось майже однаковим. Тому можна користуватися термінологією, що зустрічається в сучасній літературі. Під процесуальною самостійністю слідчого слід розуміти загальне положення досудового розслідування, що є засобом реалізації принципу всебічного, повного та неупередженого встановлення обставин кримінального провадження, яке полягає у повноваженнях слідчого самостійно, на підставі свого внутрішнього переконання та керуючись законом починати досудове розслідування, визначати напрями розслідування, приймати відповідні процесуальні рішення та вчиняти дії, пов'язані з розслідуванням кримінального правопорушення, щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження, за винятком випадків, коли законом передбачене отримання на це згоди (рішення) прокурора чи дозволу слідчого судді, визначати порядок і послідовність проведення цих процесуальних дій та нести повну відповідальність за їх законне і своєчасне проведення (застосування), а також відстоювати (захищати) ці повноваження, передбаченими КПК України засобами. Порівнявши два наведені поняття, можемо зробити попередній висновок про те, що вони мають принципово різні походження, хоча в юридичній літературі та законодавчих актах вони зустрічаються поряд. Незалежність слідчого являє його відокремленість від інших органів державної влади, а самостійність несе в собі зобов'язання провести розслідування самостійно, з дотриманням принципів повноти і всебічності. Як свідчить дослідження, багато державних структур постійно володіли юридичною самостійністю, тобто мали в повній мірі реалізовувати власноруч свої повноваження. Стосовно ж юридичної незалежності, то про неї можна говорити лише з 1713 року, зокрема із часу створення слідчих комісій. Нині ці поняття в правоохоронних структурах існують поряд. Цікавим для сучасності є той факт, що до XVIII ст. правоохоронні органи не мали незалежності, хоча були зобов'язані самостійно виконувати покладені на них обов'язки. Такий підхід до правоохоронних органів був надзвичайно нераціональний, адже вони не мали фактичної змоги протидіяти злочинності у сфері державного управління.

Слід звернути увагу, що в чинному КПК України, зокрема у ч. 5 ст. 40, йдеться лише про самостійність слідчого. Натомість, як цілком справедливо констатує В. Г. Дрозд, системно проаналізувавши чинне кримінальне процесуальне законодавство, можна побачити «гіперконцентрацію» повноважень прокурора у кримінальному

провадженні, що, фактично, позбавляє сенсу положення ч. 5 ст. 40 КПК України щодо наділення слідчого самостійністю. Це впливає з вирішальної ролі прокурора при прийнятті практично усіх процесуальних рішень під час досудового розслідування, зокрема починаючи від погодження майже кожного клопотання і закінчуючи затвердженням обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру [2, с. 32].

Список використаних джерел: 1. Серов Д. О. Гвардейцы-криминалисты Петра I: Из истории организации и деятельности «майорских» следственных канцелярий (1713–1723 гг.) // Ораниенбаумские чтения: Сб. научных статей и публикаций. СПб., 2001. Вып. 1. 2. Дрозд В. Г. Правове регулювання досудового розслідування: проблеми теорії та практики: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 448 с.

УДК 343.98 (477)

Олександр Вікторович КОВТУН,

заступник начальника управління – начальник відділу

Головного слідчого управління Національної поліції України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОКАЗУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ ПРОТИ ЖУРНАЛІСТІВ

При установленні відповідного переліку обставин, що підлягають доказуванню у досліджуваній категорії кримінальних проваджень, слід враховувати норми статей Особливої частини КК України, що безпосередньо спрямовані на захист журналістської діяльності. Зокрема, до них відносяться статті 171, 345-1, 347-1, 348-1, 349-1 КК України. Зазначений перелік статей Особливої частини КК України спрямований на забезпечення правової охорони журналістської діяльності в Україні. Поряд із тим, аналізуючи ці питання крізь призму кримінального процесуального законодавства в частині доказування вини осіб, які вчинили такі кримінальні правопорушення, слід зауважити, що приведені склади злочинів містять як спільні, так і відмінні елементи, що й встановлює особливі обставини доказування під час досудового розслідування.